

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעהיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א	–	בראשית	–	(25×2)	–	50	נקודות
חלק ב	–	מלכים ב וישעיה	–	(20×1)	–	20	נקודות
חלק ג	–	ישעיה, יונה, ותהלים	–	(15×2)	–	30	נקודות
				סך הכול	–	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – בראשית

ענו על שתיים מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. בראשית, פרק א' – פרק ב', פסוק ג'

א. (1) עיינו בפרק א'.

בתיאור ששת ימי הבריאה יש תבניות לשון החוזרות ונשנות בכל אחד מן הימים.

ציינו שתי חריגות מן התבניות החוזרות, והסבירו מהי הסיבה לכל אחת מן החריגות שציינתם.

(2) בתיאור היום השביעי נאמר: "וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה" (פרק ב', פסוק ב').

על פי פירוש שלמדתם, מהי הסתירה לכאורה בין שני חלקי הפסוק, וכיצד אפשר ליישב סתירה זו?

(10 נקודות)

ב. רמב"ן (לפסוק א'): "כי התחילה התורה ב'בראשית ברא אלקים' וסיפור כל עניין היצירה עד בריאת אדם [...]

וגן עדן שהוא מבחר המקומות הנבראים בעולם הזה נעשה מכון לשבתו, עד שגירש אותו חטאו משם. ואנשי דור המבול בחטאם גורשו מן העולם כולו, והצדיק בהם [נח] לבדו נמלט הוא ובניו, וזרעם [אנשי דור הפלגה] חטאם גרם להם להפיצם במקומות ולזרותם בארצות [...] אם כן ראוי הוא, כאשר יוסיף הגוי לחטוא, שיאבד ממקומו ויבוא גוי אחר לרשת את ארצו, כי כן הוא משפט האלוקים בארץ מעולם [...] אבל יירשנה עבדי ה' זרע אוהבו [...] שידעו כי בעבודתו ינחלוה, ואם יחטאו לו תקיא אותם הארץ, כאשר קאה את הגוי אשר לפניהם".

(1) "כי כן הוא משפט האלוקים בארץ" – על פי רמב"ן, מהו משפט האלוקים בארץ?

(2) הסבירו כיצד הדוגמאות שרמב"ן מביא מסייעות לו לבסס את דבריו. בתשובה התייחסו לשתיים מן הדוגמאות.

(3) על פי רמב"ן, מה עם ישראל צריך ללמוד מסיפורי בראשית?

(10 נקודות)

ג. "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" (פרק א', פסוק ל"א).

אבן עזרא (לפסוק ל"א): "ואם ישאל השואל: אחר שהזכיר בכל יום ויום עם כל מעשה 'כי טוב', מה צריך להזכירו עוד עם הכלל? והתשובה: ייתכן להיות כל פרט טוב, וכלל התחברם רע. על כן הצריך לומר 'את כל אשר עשה', ועוד מוסיף מילת 'מאוד' על הכלל ולא על הפרט".

(1) הסבירו את השאלה של אבן עזרא.

(2) הסבירו את התשובה של אבן עזרא על שאלתו.

(5 נקודות)

2. פרק ט"ו

א. עיינו בפרק ט"ו.

ה' מבטיח לאברהם שתי הבטחות: הבטחת הזרע והבטחת הארץ.

(1) צטטו את שתי ההבטחות.

(2) כיצד ה' מחזק את אמונת אברהם בנוגע לכל אחת מן ההבטחות?

(10 נקודות)

ב. כתבו שני ניסיונות שניסה ה' את אברהם וקשורים בהבטחת הזרע. ציינו מקור לכל ניסיון (פרק ופסוק).

(10 נקודות)

ג. מדרשרבה: "ווארא אל אברהם" (שמות, פרק ו', פסוק ג') אמר לו הקב"ה למשה [...]: הרבה פעמים נגליתי על אברהם

יצחק ויעקב [...] ולא הרהרו אחר מידותיי. אמרתי לאברהם: 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה'

(בראשית, י"ג, י"ז). ביקש לקבור שרה ולא מצא עד שקנה בדמים [כסף] ולא הרהר אחר מידותיי".

על פי המדרש, מהו הניסיון שנתנסה בו אברהם? כיצד הגיב אברהם על ניסיון זה, ומה אפשר ללמוד עליו מכך?

(5 נקודות)

3. פרק כ"ו, פסוקים י"ב-ל"ג

א. בפרק כ"ו יצחק פועל בהתמדה ובנחישות.

הסבירו כיצד ההתמדה והנחישות שלו באות לידי ביטוי בפרק זה.

(10 נקודות)

ב. (1) ציינו מקור נוסף בספר בראשית המתאר מריבה בין רועים.

(2) כתבו נקודת דמיון בין המקורות בנוגע למניע למריבה.

(3) כתבו נקודת דמיון בין המקורות בנוגע לדרך שבחרו האבות להגיב על כל אחת מן המריבות. בססו את

תשובתכם על הכתוב.

(10 נקודות)

ג. לאחר כל אחת מן המריבות מוזכרת הבטחת ה'.

(1) ציינו את הפסוקים בכל פרק שהבטחות כתובות בהם.

(2) בנוגע לכל אחת מן המריבות, מה אפשר ללמוד לדעתכם מן הסמיכות שבין המריבה ובין הבטחת ה' שניתנה

אחריה?

(5 נקודות)

4. פרק ל"ב, פסוקים י'–י"ג – תפילה

- א. (1) הסבירו את הביטוי "קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִדִּים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֲבֹדְךָ" (פסוק י').
- (2) על פי המשך הפסוק, הסבירו מה הם החסידים שיעקב מתכוון אליהם.
- (10 נקודות)
- ב. בספר בראשית מוזכרות תפילות נוספות. עיינו בפרקים י"ח, כ"ד (בפרק זה שתי תפילות), כ"ה.
- (1) בחרו בשתיים מן התפילות. בנוגע לכל תפילה שבחרתם כתבו מי מתפלל ובאיזה הקשר הוא התפלל.
- (2) איזו משתי התפילות שבחרתם דומה יותר לתפילה של יעקב המתוארת בפרק ל"ב? נמקו את תשובתכם.
- (10 נקודות)
- ג. עיינו בפרק ל"ב, פסוקים י'–י"ג.
- (1) תפילות מורכבות מרכיבים שונים, למשל: הודאה ובקשה, הבטחה לעתיד, בקשת סליחה ועוד. כתבו שניים מן הרכיבים בתפילתו של יעקב. הוכיחו את תשובתכם בעזרת ציטוט לשון הכתוב.
- (2) לדעתכם, איזו הדרכה של התורה בנוגע לתפילה הראויה אפשר ללמוד מתפילתו של יעקב?
- (5 נקודות)

5. יוסף ואחיו – קבלת אחריות, תשובה ותיקון

- א. (1) כיצד השפיע יהודה על תוכנית האחים בנוגע ליוסף?
- (2) על פי מה שלמדתם, כתבו פעולה שעשה יהודה שיש בה תיקון למעשיו במכירת יוסף.
- (10 נקודות)
- ב. (1) עיינו בפרק ל"ז. כתבו שני מעשים שעשה יוסף שגרמו לאחים לשנוא אותו.
- (2) עיינו בפרק מ"ה. צטטו פסוק אחד מפרק מ"ה המבטא את רצונו של יוסף להתקרב לאחיו. הסבירו כיצד הפסוק שציטטתם מלמד על רצונו של יוסף להתקרב לאחיו.
- (10 נקודות)
- ג. עיינו בפרק נ', פסוקים ט"ו–כ"א.
- (1) על פי פסוקים אלה, האם תוקן הקרע שבין יוסף לאחיו? נמקו את תשובתכם. בתשובתכם כתבו הן על האחים הן על יוסף.
- (2) לדעתכם, מה אפשר ללמוד מפרשת יוסף ואחיו על האופן שבו ראוי לחזור בתשובה ולתקן את החטא?
- (5 נקודות)

חלק ב – מלכים ב וישעיה

ענו על אחת מן השאלות 6–7 (20 נקודות).

6. ישעיה, פרקים א'–ב'

א. עיינו בפרק א', פסוקים א'–ט'.

(1) מהו המשל ומהו הנמשל המתוארים בפסוקים ו'–ז'?

(2) עיינו במלכים ב, פרק י"ח, פסוקים י"ג–ט"ו ובפרק י"ט, פסוקים ל"ב–ל"ה.

מהי נקודת הדמיון בין המתואר בפסוקים אלה ובין המתואר בישעיה, פרק א', פסוקים ז'–ט'?

(8 נקודות)

ב. (1) עיינו בישעיה, פרק א', פסוקים כ"ב–כ"ג.

על פי פסוקים אלה, במה הנביא מאשים את הנהגת העם, ובמה הוא מאשים את העם?

(2) עיינו בפרק ב', פסוקים א'–ד'.

כיצד המתואר בנבואה שבפרק ב' הוא תיקון למצב המתואר בישעיה, פרק א', פסוקים ז'–ט', וכיצד הוא

תיקון למצב המתואר בפרק א', פסוקים כ"א–כ"ז?

(7 נקודות)

ג. הרב חנן פורת (מתוך האתר של ישיבת מעלה גלבוע): "הדרך להיות 'אור לגויים' אינה [...] מחייבת להתרוצץ

ברחבי העולם ולהשפיע את טובתנו על כולם, אלא דרך ה'סגולה' העצורה והמופנמת התובעת לבנות בניין

לאומי של 'ממלכת כהנים' אשר תהיה מוקד משיכה לאומות העולם, כדברי הנביא 'והלכו עמים רבים ואמרו

לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אל'קי יעקב'. לא אנחנו נרוץ אליהם, אלא הם ילכו ויבואו אלינו".

(1) על פי הרב פורת, מה הן שתי הדרכים שבהן אפשר להשפיע על העולם?

(2) על פי הרב פורת, איזו מן הדרכים מתוארת בדברי הנביא? הסבירו את הראָיָה שהרב פורת מביא לפירושו.

(5 נקודות)

7. ישעיה, פרק מ'

א. (1) על פי פסוקים א'–ב', הסבירו מדוע יש לנחם את ירושלים.

(2) עיינו בפסוקים ג'–י'.

אפשר לראות דמיון בין הגאולה העתידית המתוארת בפסוקים אלה ובין גאולת מצרים. כתבו שתי

נקודות דמיון ביניהן.

על פי מה שלמדתם, הסבירו לשם מה הנביא רומז לדמיון זה.

(7 נקודות)

ב. (1) עיינו בפסוקים י'–י"א.

על פי מה שלמדתם, איזו מידה ממידות ה' מתגלה בפסוק י', ואיזו מידה ממידות ה' מתגלה בפסוק י"א?

נמקו את תשובתכם.

(2) עיינו בפסוקים כ"א–כ"ו.

מהי גדולתו של ה' המוזכרת בפסוקים אלה? הביאו ראיה מן הכתוב לתשובתכם.

(3) הסבירו לשם מה הנביא מזכיר את גדולת ה' בנבואת הנחמה.

(8 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים כ"ז–ל"א.

שד"ל (לפסוק כ"ז): "למה תאמר יעקב" - אחר שהזכיר גדולת האל, הפך דברו נגד בני הגלות והוכיחם על

מיעוט ביטחונם באל גדול כזה.

'נסתרה דרכי מה' - הסתיר פניו ממני ואינו רוצה לראות מה יקרה לי.

'ומאלוקי משפטי יעבור' - ואין תלונה מצד אפיקורסות [...] ומילת 'מאלקי' ראייה ברורה [...], מלבד כי האומר

'עזב ה' את הארץ' (יחזקאל ח, י"ב) לא ייתכן שיאמר 'נסתרה דרכי' בפרט. אך זאת תלונת נפש נענה [מעונה],

והנביא משיב כמו שהאל לא ייעף ולא ייגע, כן הוא נותן ליעף כוח, ולפיכך אין ראוי לבוטחים בו שייעפו

מבטוח בו".

(1) כיצד שד"ל מוכיח שטענת העם אינה מבטאת כפירה בהשגחת ה'?

(2) על פי שד"ל, הסבירו את תשובת הנביא על טענת העם.

(5 נקודות)

חלק ג – ישעיה, יונה ותהלים

שימו לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

ענו על שתיים מן השאלות 8–11 (לכל שאלה – 15 נקודות).

8. ישעיה, פרק ז', פסוקים י'–י"ז

- א. (1) לשם מה הציע ישעיהו אות לאחז?
(2) על פי מה שלמדתם, מה אפשר ללמוד על אחז מתשובתו לישעיהו?
(3) מהו האות שניתן לאחז, ומה אות זה מסמל?
(8 נקודות)
- ב. עיינו בפסוק י"ז.
(1) מהי הפורענות שתבוא על יהודה?
על פי פירוש שלמדתם, איזה מעשה עשה אחז שבעקבותיו העניש ה' את יהודה בפורענות זו?
(2) איזה אירוע מן העבר ישעיהו מזכיר בפסוק זה, ולשם מה הוא מזכיר אירוע זה?
(7 נקודות)

שימו לב: שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

9. ביטחון והשתדלות

- א. (1)** עיינו בדברי הימים ב, פרק ל"ב, פסוקים ב'–ח'.
- על פי פסוקים אלה, כתבו מעשה אחד שבו מידת הביטחון של חזקיהו באה לידי ביטוי, וכתבו מעשה אחד שבו ההשתדלות שלו באה לידי ביטוי. הסבירו את תשובתכם.
- (2)** עיינו במלכים ב, פרק י"ח, פסוקים י"ט–כ"ה.
- הסבירו טענה אחת שטען רבשקה נגד ההשתדלות של חזקיהו, וטענה אחת שטען רבשקה נגד ביטחונו של חזקיהו בה'.
- (7 נקודות)
- ב. (1)** רמב"ן (לבמדבר, י"ג, ב'): "ועל כן היה טוב בעיני משה [לשלוח מרגלים] כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצווה בנלחמים להיחלץ ולהישמר ולארוב".
- האם מעשיו של חזקיהו לקראת המלחמה באשור מתאימים לדברי רמב"ן? נמקו את תשובתכם.
- (2)** עיינו בישעיה, פרק כ"ב, פסוקים ט'–י"א, ובדברי רמב"ן שלפניכם.
- רמב"ן (לדברים, י"ז, ט"ז): "שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאוד, אבל יהיה מבטחו בשם אלוהיו".
- האם הטעם שנתן רמב"ן לאיסור על המלך להרבות לו סוסים מתאים לביקורת של ישעיהו על חזקיהו ועמו? נמקו את תשובתכם.
- (8 נקודות)

10. יונה

א. "וַיִּקְרָא יוֹנָה לְבָרָא תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה'" (פרק א', פסוק ג').

על פי מה שלמדנתם, מדוע לא רצה יונה לקרוא לאנשי נינוה לחזור בתשובה? כתבו שתי סיבות.
(5 נקודות)

ב. עיינו בפרק ג', פסוקים ה'–י'.

לפניכם שני מקורות הדנים בתשובתם של אנשי נינוה.

תלמוד בבלי, תענית, דף ט"ז ע"א.

[א] "סדר תעניות כיצד מוציין את התיבה לרחובה של עיר ונותנין אפר [...] על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניו דברי כיבושין: אחינו לא נאמר באנשי נינוה 'וירא אלקים את שְׁקָם ואת תעניתם' אלא 'וירא האלקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה' (פסוק י'). מאי 'ומן החמס אשר בכפיהם'? (פסוק ח') אמר שמואל אפילו גזל מריש [קורה של עץ] ובנאו בבירה [במגדל] מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו."

תלמוד ירושלמי, מסכת תענית, פרק ב', הלכה א'.

[ב] "אמר רבי שמעון בן לקיש: תשובה של רמיות עשו אנשי נינוה. [...] 'וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם' (פסוק ח') - אמר רבי יוחנן מה שהיה בכף ידיהם החזירו, מה שהיה בשידה, תיבה [נסתר מן העין] לא החזירו."

(1) מהו ההבדל בין המקורות בנוגע לטיב עשיית התשובה של אנשי נינוה?

(2) ה' קיבל את התשובה שעשו אנשי נינוה. על פי כל אחד מן המקורות, הסבירו מה אפשר ללמוד מכך לדורות.

(10 נקודות)

11. תהלים, מזמור קמ"ה

א. מי מהלל את ה' בפתחת המזמור, ומי מהלל את ה' בחתימת המזמור?

על פי מה שלמדתם, איזה רעיון בנוגע לשבח לה' אפשר ללמוד מכך?

(7 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ט'–ט"ו, ובפירושי אבן עזרא שלפניכם.

ט) "טוב" – וכל מלך [אחר] לא ייתכן להיותו טוב [אלא] רק לאנשים מעט. ו[אילו] השם לבדו טוב לכול. גם המלך [כל מלך אחר] לא ייתכן לרחם [אלא] רק על עבדיו הנאהבים, ו[אילו] השם לבדו רחמיו על כל מעשיו; יג) 'מלכותך' – כל מלכות [אחרת] תיפסק, ומלכות השם עומדת לנצח; יד) 'סומך' – וכל מלך [אחר] זה ישפיל וזה ירים, זה יסמוך וזה ייפול, כי לא יוכל לסמוך ולהרים הכול, ו[אילו] השם לבדו הוא סומך הכול".

(1) מהו הרעיון המשותף הנובע מפירושי אבן עזרא לפסוקים אלה?

(2) מהי המילה המנחה בפסוקים שעליה אבן עזרא מתבסס בפירושו? הסבירו כיצד מילה זו מחזקת את הרעיון

שבדברי אבן עזרא.

(8 נקודות)

בהצלחה!